

Lovforslagets tekst og spørgsmålet om dets overgang til tredje behandling sættes til forhandling under ét.

Holst: Udvalget har holdt tre møder og nøje diskuteret lovforslaget og har samtidig haft lejlighed til sammen med socialministeren at besigtige det areal nede ved Næstved, der er udset til placeringen af institutionen, samt besøgt en del af de institutioner, der kunne blive tale om at lade indgå under centret, bl. a. Evensølund.

Udvalget er, som det fremgår af betænkningen, enig om at indstille lovforslaget til vedtagelse uændret.

Socialministeren (Bundvad): Jeg vil gerne takke udvalget for dets arbejde og enstemmige indstilling om at gennemføre lovforslaget. Hermed lægges grundlaget for et nyt stort fremstød til forbedring af åndssvageforsorgen, og det skal vi glæde os over i fællesskab.

Hermed sluttede forhandlingen.

Lovforslagets tekst og dets overgang til tredje behandling vedtoges uden afstemning.

Formanden: Jeg foreslår, at lovforslaget går direkte til tredje behandling uden fornyet udvalgsbehandling. Hvis ingen gør indsigelse mod dette forslag, betragter jeg det som vedtaget. (Ophold). Det er vedtaget.

Den sidste sag på dagsordenen var:

Anden behandling af forslag til lov om sterilisation og kastration.

(Første behandling af lovforslaget (nr. 7) findes i tidenden sp. 925, udvalgets betænkning i tillæg B. sp. 1261).

Der var stillet 2 ændringsforslag i betænkningen.

Uden for betænkningen var der ikke stillet ændringsforslag.

Lovforslagets paragraffer, ændringsforslagene og spørgsmålet om lovforslagets

overgang til tredje behandling sættes til forhandling under ét.

Thomas Have: Udvalget har drøftet lovforslaget i en række møder. Man har her diskuteret, om det ikke var rimeligt, at der også var en væрге til stede ved den lægelige vejledning af patienterne, og det har givet udvalget anledning til at stille et ændringsforslag til § 10, som er tiltrådt af justitsministeren.

Udvalget har også indgående drøftet spørgsmålet om, hvorvidt der skulle gives fri adgang til sterilisation, og om betimeligheden af at henlægge kompetencen til meddelelse af sterilisationstilladelser til de til mødrehjælpsinstitutionerne henlagte samråd. Disse drøftelser har ikke givet noget af udvalgets medlemmer anledning til at stille ændringsforslag, idet man i udvalget er blevet opmærksom på, at der er sket et stadigt fald i sterilisationernes antal. Man er også enig om, at det vil være rimeligt at henlægge kompetencen til mødrehjælpsinstitutionernes samråd, indtil spørgsmålet har været genstand for overvejelser i forbindelse med anden lovgivning, herunder svangerskabslovgivningen, under hensyn til det rimelige i at samle opgaver af denne art i én institution.

Jeg skal med disse bemærkninger anbefale lovforslaget og de ændringsforslag, der er stillet af udvalget og tiltrådt af justitsministeren.

Ib Thyregod: På mit partis vegne kan jeg anbefale lovforslaget med de ændringsforslag, som er stillet af udvalget og tiltrådt af ministeren.

Gennem den lovgivning, der nu gennemføres, sker der en rimelig modernisering af lovgivningen om sterilisation og kastration. Navnlig bliver reglerne om sterilisation af åndssvage omsider ændret, så de bliver mere rimelige end de hidtil gældende regler.

Blandt de spørgsmål, vi har diskuteret i udvalget, og som den socialdemokratiske ordfører også var inde på, var også spørgsmålet om, hvem der skulle træffe bestemmelse i disse sager, altså spørgsmålet om, hvorvidt det skulle være mødrehjælpsens samråd, der skulle have afgørelsen og kompetencen i disse spørgsmål. Situationen

[Ib Thyregod.]

er her den, at der i udvalget har været enighed om foreløbig at henlægge kompetencen til mødrehjælpen; på den anden side er man enig i, at det ikke er nogen endelig og god løsning at henlægge afgørelserne til mødrehjælpens samråd, og i, at der i konsekvens af den lovgivning, som i øvrigt kan ventes — ændringer i svangerskabslovgivningen — må findes frem til en mere tilfredsstillende løsning af dette spørgsmål.

Med disse bemærkninger kan jeg anbefale lovforslaget med de stillede ændringsforslag.

Gerda Møller: Jeg kan på det konservative folkepartis vegne udtale tilfredshed med den udvalgsbehandling, som forslaget har fået, og med lovforslaget i den form, som det nu får. Specielt kan jeg udtrykke tilfredshed med ændringen af lovforslagets § 13. Selv om det efter de udtalelser og de skøn, vi har fået fra justitsministeren, er overordentlig sjældent, at man foretager sterilisationsindgreb på unge mellem 18 og 21 år, så synes jeg alligevel, det er betryggende, at vi ind i selve loven får sat, at justitsministeren ved fastsættelsen af reglerne om behandling af ansøgninger om sterilisation også lægger vægt på de særlige hensyn, der må tages, når det drejer sig om personer under 21 år. Her mener jeg ikke vi kan yde betryggelse nok, fordi det jo drejer sig om mennesker, som det vil være meget svært at bedømme med hensyn til, om de har mulighed for senere at modnes både intellektuelt og socialt.

Jeg er også på mit partis vegne tilfreds med, at vi på nuværende tidspunkt ikke er gået så vidt, som enkelte ordførere var inde på, som til at gå ind for fri sterilisation; en enkelt af ordførerne har været meget stærkt inde på det i udvalget. Det kan jo synes meget rimeligt, at i et veloplyst samfund, hvor man er nået så vidt, at man i afslappet form kan diskutere fri abort, kan diskutere anvendelsen af antikonceptionelle midler osv., dér bør det også være det enkelte menneskes sag at gå til sin læge med anmodning om at blive steriliseret og få operation foretaget, hvis der er en fornuftig begrundelse.

Selv om vi vel alle kan være enige om,

at vi lever i et veloplyst samfund, vil jeg alligevel tillade mig at stille mig skeptisk over for menneskets evne til i al almindelighed at være forudseende og vurdere med henblik på en så vigtig afgørelse, og derfor mener jeg, det er rigtigt, at hele dette spørgsmål først bliver taget op, når lægerne er nået til meget større sikkerhed med hensyn til refertilisering, altså genoprettelse af evnen til forplantning. Det fremgår af de oplysninger, vi har fået i udvalget, at erfaringsgrundlaget med hensyn til refertilisering er ret begrænset, og at de resultater, man har opnået, med de undersøgelser, der er foretaget, og de erfaringer, man har gjort, endnu er meget små.

Den foregående ordfører var inde på spørgsmålet om henlæggelsen af kompetencen til mødrehjælpen, som vi er gået ind for i det konservative folkeparti trods de betænkeligheder — dog ikke modstand — der har været fra mødrehjælpens side. Men vi finder det rigtigt, at det i betænkningen er fastslået, at det kun er foreløbig, det sker, indtil spørgsmålet har været genstand for overvejelser i forbindelse med anden lovgivning — vi tænker her navnlig på svangerskabslovgivningen — fordi det jo må være helt rimeligt, at alle opgaver af denne art samles i én institution.

Men når man nu pålægger mødrehjælpen denne ekstra opgave, vil jeg gerne understrege det, der allerede ved førstebehandlingen blev sagt af så godt som alle ordførere, at skal mødrehjælpen være i stand til at løse også denne opgave, uden at det går ud over andet arbejde, så må man også sikre mødrehjælpen både midler og adgang til at få tilstrækkeligt personale. Jeg ved godt, det ikke hører ind under dette lovforslag, men jeg vil alligevel fra denne talerstol henstille, at man fra ressortministeriets side har opmærksomheden henvendt på mødrehjælpens vanskeligheder både økonomisk og med hensyn til at få tilstrækkeligt personale.

Med disse bemærkninger vil jeg gerne anbefale både de stillede ændringsforslag og lovforslaget til vedtagelse.

Hanne Reintoft: Den betænkning om sterilisation og kastration, der her foreligger fra et enigt udvalg, er heldigvis blevet

[Hanne Reintoft.]

til ud fra et fælles ønske om at sikre de personer, lovforslaget omhandler, størst mulig retsbeskyttelse.

Som nævnt ved første behandling er socialistisk folkeparti tilfreds med, at reglerne for åndssvage personer indgår i denne lov, der også omfatter Danmarks øvrige borgere.

Vi har med stor interesse lyttet til de betænkeligheder og de forslag, som Landsforeningen Evnesvages Vel har fremsat. Landsforeningen har ydet et betydeligt bidrag til belysning af de meget komplicerede forhold, der kan gøre sig gældende for åndssvage personer.

Landsforeningen har gjort opmærksom på, at mange unge tungt begavede senmodnes og derfor nødig skulle steriliseres på et tidspunkt, da de endnu ikke er fuldt udviklede i psykisk henseende. På denne baggrund skal jeg takke ministeren for at have godkendt vort forslag om, at der i loven indføres bestemmelser om særlig hensyntagen til personer under 21 år.

Vi er tilfredse med ændringsforslaget til § 10 om, at værgen i sager, hvor det drejer sig om en åndssvag, sindssyg eller umyndig, skal påhøre den vejledning, lægen giver den umyndige eller umyndiggjorte om indgrebets art og karakter.

Udvalget har spurgt ministeren, om en person, der på grund af åndssvaghed eller sindssygdom af værgen indstilles til sterilisation eller kastration uden selv at forstå indgrebets betydning, kan modsætte sig det. Justitsministerens svar måtte desværre blive nej, men det tilføjes, at den pågældende sikres endnu en retsbeskyttende foranstaltning, idet en dommer skal medvirke ved afgørelsen af, om indgrebet må anses for nødvendigt.

Måske kan vi ikke sikre de pågældende en bedre beskyttelse, men vi må håbe, at disse indgreb kun meget, meget sjældent vil finde sted.

Ved første behandling anmodede jeg ministeren dels om at sikre ansøgere, der får afslag, besked om deres ankeadgang, dels om at samrådenes afgørelse i disse sager sammenlignes med henblik på at sikre en ensartet praksis i alle landsdele. Jeg gjorde dette, fordi det var mit absolute indtryk, at mødrehjælpens samråd

har en uensartet praksis med hensyn til indstilling til abort. Under udvalgsarbejdet blev mit indtryk desværre bekræftet; der er en uacceptabel stor forskel fra landsdel til landsdel. Jeg takker derfor ministeren for hans tilsagn om at søge dette problem løst. Ministeren vil bl. a. søge det gjort gennem den vejledning, der skal udarbejdes vedrørende lovens administration.

Jeg havde hellere set bestemmelserne om, at der skal gives oplysning om adgang til anke af samrådenes beslutninger, optaget i selve loven. Principielt må vi vende os imod tendensen til, at væsentlige oplysninger for borgerne her i landet skal findes i cirkulærer og ikke i lovens egen tekst. Jeg synes, at netop justitsministeren skulle gå i spidsen, når det drejer sig om, at borgerne får klare, overskuelige og fyldestgørende love, hvilket bl. a. vil sige love, hvor alle retssikkerhedsbestemmelser er med i selve lovteksten.

Mødrehjælpen har udtrykt betænkelighed over for pålæggelsen af endnu en opgave, idet det kniber med bevillinger og personale til udførelse af de allerede pålagte opgaver. Personlig finder jeg, at det må være en naturlig opgave for mødrehjælpsinstitutionerne, at afgørelse om sterilisation træffes af de i forvejen nedsatte samråd. Men samtidig må jeg understrege, at det er tvungende nødvendigt for institutionen at få de nødvendige bevillinger. Mødrehjælpen er alt for ofte blevet ramt af nedskæring.

Hermed skal jeg anbefale både de stillede ændringsforslag og lovforslaget som helhed.

Niels Helveg Petersen: På foranledning af de bemærkninger, som jeg gjorde under første behandling, har der i udvalget været en drøftelse af muligheden for at gå over til en ordning med fri adgang til sterilisation.

Drøftelsen har ikke ført til fremsættelse af ændringsforslag. Hvis der skulle stilles ændringsforslag med det indhold til det foreliggende lovforslag, ville der være tale om så gennemgribende ændringer, at vi faktisk ville stå med en helt ny lov; det har jeg ikke fundet praktisk, da der ikke i udvalget var særlig tilslutning til tanken om at gå så vidt i første omgang. Jeg har imidlertid ikke ændret opfattelse; jeg betragter dette lovforslag som et fremskridt, men som et lovligt traditionelt fremskridt; jeg tror, vi

[Niels Helveg Petersen.]

kunne have stået os ved at gå et stykke længere.

Mit ønske var, at man skulle bort fra det temmelig stive system, hvor der skal søges om tilladelse til at opnå sterilisation og den kun kan opnås, når visse betingelser er opfyldt, og i stedet for gå over til en principielt fri sterilisationsadgang, dog således, at det måtte kræves, at de forhold, der begrundede sterilisationen, var af varig karakter.

Fordelene ved en sådan ordning er flere. Den ville give en lettere administration, samrådene ville ikke komme ind i billedet på den måde, som de nu gør, den ville være mere hensynsfuld over for de normale ansøgere om sterilisation, som normalt får bevilget sterilisation uden større diskussion; den ville efter min opfattelse ikke kunne føre til misbrug, da sterilisation er så alvorligt et indgreb, at man dårligt kan tænke sig, at nogen snarest for deres fornøjelses skyld ville lade sig underkaste et sådant indgreb. Der er en vis risiko forbundet dermed, og jeg ser ikke, at muligheden for misbrug er særlig nærliggende. Endelig er den fjerde fordel, at der sker så store fremskridt på antikonceptionens område, at vi — og det har der været enighed om i udvalget — må imødesee, at sterilisation bliver et stadig sjældnere indgreb, som kun vil finde sted, hvor fysiske og psykiske forhold af særlig karakter gør det umuligt at gennemføre en almindelig antikonception. Også det forhold synes jeg peger i retning af, at vi kunne gå et skridt videre.

Endelig ville fri adgang til sterilisation give større frivillighed for mand og kvinde med hensyn til, hvem der skulle lade sig sterilisere; det er sværere under den nu-gældende lovgivning, hvor det mere tvangsmæssigt må være kvinden, der bliver steriliseret.

Endelig vil jeg anføre, at Landsforeningen Evnesvages Vel havde fremsat visse ønsker om, at sterilisationsadgangen skulle være helt fri, bl. a. fordi det ville give lettere administration og nødvendiggøre en lovgivning med hensyn til refertilisering. Jeg vil gerne gøre den bemærkning til fru Hanne Reintoft, at jeg er enig i, at Landsforeningen Evnesvages Vel ved behandlingen af lov-

forslaget har gjort et overordentlig nyttigt arbejde, som udvalget har haft glæde af.

Hvad lovforslaget i øvrigt angår, er der to principielle spørgsmål, som jeg vil trække frem. Der kunne være en vis frygt for, at ligestillingen, som hermed ydes de evnesvage, kunne blive af forholdsvis formel karakter, fordi vi har reglerne i ægteskabslovens § 10 og i åndssvageovens § 10, der er indrettet således, at sterilisation bliver en betingelse for, at de evnesvage kan opnå enten ægteskab eller udskrivelse fra forsorgen.

Jeg må erkende, at problemet i forbindelse med ægteskabslovens § 10 næppe kan klares i denne omgang, men må klares i forbindelse med en revision af ægteskabsloven. Jeg forstår, at et arbejde med revision af ægteskabsloven er i gang på nordisk basis. Jeg ville ønske, at regeringen og justitsministeren ville interessere sig for, at vi fik en ændring af ægteskabslovens § 10, så vi kom bort fra den forholdsvis firkantede opfattelse af åndssvagebegrebet og evnesvagebegrebet, som er indeholdt i ægteskabslovens § 10. Jeg finder det betydningsfuldt, at vi på de områder i lovgivningen, hvor vi støder på det, gør os bestræbelser for at modernisere lovgivningen om de åndssvage og de evnesvage, og jeg mener ikke, at ægteskabslovens § 10 kan stå for en nærmere prøvelse i lyset af den modernisering, der i øvrigt gennemføres. Men jeg må erkende, at dette problem for så vidt mere er et teoretisk end et praktisk problem; der har i løbet af 5 år været 13 tilfælde af påbud om sterilisation som betingelse for ægteskab; mere betydningsfuldt i denne sammenhæng er det, at der i samme periode er givet 126 afslag på ansøgning om ægteskab til evnesvage. Dette forhold har intet med sterilisationsadgangen at gøre, men viser atter for mig, at det er nødvendigt at se på ægteskabslovens § 10 i forbindelse med åndssvagebegrebet.

Med hensyn til åndssvageovens § 10, det såkaldte ulempekriterium, er her atter en rest af tvangsbestemmelserne over for evnesvage. Bestyrelsen for åndssvageforsorgen bebuder, at den vil lade foretage en undersøgelse af denne bestemmelse. Jeg opfordrer ministrene, regeringen, hvad enten det nu er justitsministeren eller socialministeren, til at følge resultatet af denne undersøgelse

[Niels Helveg Petersen.]

meget nøje og overveje, om en ændring af ulempekriteriet er påkrævet.

Med hensyn til refertilisering har hverken sundhedsstyrelsen eller den kommission, der udarbejdede betænkningen, som er grundlag for lovforslaget, eller udvalget været interesseret i at indføre bestemmelser om refertilisering i loven. Der er for ringe udsigt til, at det kan lykkes. Der er for få tilfælde, og det er vanskeligt at opstille rigtige kriterier. Den nuværende retsstilling med hensyn til refertilisering giver ikke anledning til væsentlig bekymring.

Med hensyn til spørgsmålet om placeringen af kompetencen kan jeg tilslutte mig, at mødrehjælpen får overdraget dette arbejde; jeg mener, at det alt taget i betragtning er den bedste løsning, at mødrehjælpens samråd ordner dette spørgsmål.

Endelig vil jeg anføre, at jeg er særdeles tilfreds med det ændringsforslag, hvorefter det gøres klart, at sterilisation af unge under 21 år kun kan ske og kun bør ske i helt særlige tilfælde; dette er klart med bemærkningernes henvisning til lovforslagets § 5, og der er ingen tvivl om, at det har været udvalgets opfattelse, at dette skal tages meget strengt.

Endelig er jeg tilfreds med udtalelsen fra justitsministeriet om, at der skal gives oplysning om rekursadgangen i tilfælde af afslag.

Med disse bemærkninger kan jeg anbefale lovforslaget.

Justitsministeren (K. Axel Nielsen): Jeg takker udvalget for den enstemmige betænkning og den enstemmige indstilling. Jeg synes, det er en god betænkning, udvalget har afleveret. Den indeholder i rimeligt omfang oplysning om, hvilke problemer udvalget har haft til debat, ligesom den som bilag jo har optrykt en række spørgsmål og svar fra justitsministeriet.

Til hr. Niels Helveg Petersen kan jeg sige, at jeg håber meget, at jeg til næste år vil være i stand til at komme med forslag til ændring af ægteskabsloven, også for så vidt angår § 10, uden at jeg dog naturligvis nu, da undersøgelserne på nordisk plan ikke er tilendebragt, kan give oplysning om, hvordan den nye § 10 vil komme til at se ud.

Åndssvagebogen sorterer, som hr. Niels

Helveg Petersen naturligvis ved, ikke under justitsministeriet, men de undersøgelser, som er bebudet, vil vi fra justitsministeriets side følge med opmærksomhed.

Hermed sluttede forhandlingen.

§§ 1-9, ændringsforslag nr. 1, § 10, således ændret, §§ 11 og 12, ændringsforslag nr. 2 om en ny affattelse af § 13, § 13 i den således ændrede affattelse og §§ 14-18 vedtoges uden afstemning.

Lovforslagets overgang til tredje behandling
vedtoges uden afstemning.

Formanden: Jeg foreslår, at lovforslaget går direkte til tredje behandling uden fornyet udvalgsbehandling. Hvis ingen gør indsigelse mod dette forslag, betragter jeg det som vedtaget. (Ophold). Det er vedtaget.

Man gik derefter til dagsordenens punkt 1:

Fortsættelse af første behandling af forslag til folketingsbeslutning om foranstaltninger til støtte for produktion og beskæftigelse [af Poul Dam m. fl.]. [Afstemning].

(Foregående del af første behandling af forslaget til folketingsbeslutning (nr. XVIII) findes i tidenden sp. 4451).

Formanden: Da jeg ikke kunne være til stede under sagens behandling i fredags, skal jeg kort anføre, at jeg ikke har fundet tilstrækkelig grund til at fremkomme med indstilling til tinget om afvisning af forslaget. Spørgsmålet om at afvise det har derfor ikke foreligget. Forretningsordenen forudsætter, at spørgsmål om en sags afvisning rejses, før sagen sættes til forhandling. Der vil være at foretage afstemning.

Sagens overgang til anden (sidste) behandling
vedtoges med 82 stemmer mod 66; 2 medlemmer tilkendegav, at de hverken stemte for eller imod.

Formanden: Jeg foreslår, at forslaget til folketingsbeslutning henvises til et udvalg på 17 medlemmer. Hvis ingen gør indsigelse